

Anna Seretny

Uniwersytet Jagielloński

<https://orcid.org/0000-0002-5377-4881>

anna.barbara.seretny@uj.edu.pl

K. KARPIŃSKA-SZAJ, A. LEWANDOWSKA,
A. SOPATA, B. WOJCIECHOWSKA

Reformulation in foreign language learning

Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2019

Keywords: reformulation, reserach tool, language learning/language teaching technique

Słowa kluczowe: reformulacja, narzędzie badawcze, technika nauczania/uczenia się języka

Książka *Reformulation in Foreign Language Learning* autorstwa K. Kapińskiej-Szaj, A. Lewandowskiej, A. Sopaty i B. Wojciechowskiej, która ukazała się w roku 2019, została poświęcona reformulacji, jej możliwemu/pożądanemu miejscu, roli oraz funkcji w kształceniu językowym. Zagadnienie to jest słabo rozpoznane na gruncie polskiej glottodydaktyki – pozycji poświęconych znaczeniu przeformułowania w kształtowaniu umiejętności uczniów poznających języki obce nie ma wiele – dobrze więc, że powstało rzetelne opracowanie, które przybliży tę ważną kwestię i od strony teoretycznej, i praktycznej. Autorki w swojej pracy pokazują, że zadania oparte na przeformułowaniu mają potencjał zarówno badawczy, jak i dydaktyczny. Pozyskane próbki wypowiedzi są bowiem niezwykle cennym źródłem wiedzy o kształcie interjęzyka uczących się, o procesach w nim zachodzących i ich kontekstowych uwarunkowaniach; reformulacja jest także skutecznym narzędziem kształtowania

kompetencji językowych/metajęzykowych użytkowników na różnych etapach nauczania. Jednoczesne ukazanie obu potencjałów przeformułowywania uważam za wartość samą w sobie.

Książka składa się ze wstępu, czterech rozdziałów oraz zakończenia i merytorycznie dzieli się na dwie części: pierwszą – przeglądową (rozdział 1), stanowiącą teoretyczne podstawy drugiej, analitycznej (rozdziały 2, 3, 4).

W rozdziale pierwszym Autorki przybliżają czytelnikom teoretyczne podłoże przeprowadzonych badań. Swoje dociekania zakorzeniły w polskiej i obcojęzycznej literaturze przedmiotu, wykorzystując prace z różnych dziedzin dla jak najszerszego zarysowania problematyki. Głównym źródłem inspiracji były dla nich protokoły stosowane do badań złożoności językowej użytkowników języka pierwszego. Glottodydaktyka i akwizycja języka są zazwyczaj postrzegane jako obszary pokrewne, lecz nie tożsame, procesy uczenia się i przyswajania języka zachodzą bowiem w odmiennych kontekstach, a ze względu na inną ilość *inputu* językowego i jego rodzaj, mają zupełnie odmienną dynamikę. Cele badań prowadzonych w ramach obu dyscyplin niekoniecznie są takie same, różne też stosuje się w nich procedury. Na potrzeby swoich analiz Autorki dokonały więc twórczego rozwinięcia akwizycyjnych protokołów badawczych, by na ich podstawie możliwe stało się udzielenie odpowiedzi na ważne w glottodydaktyce pytania:

- *co się dzieje* na danym etapie rozwoju językowego (czyli stwierdzenie, jakie są zachowania językowe badanych i ich opis),
- *dlaczego tak się dzieje* (czyli określenie, jakie jest podłoże podejmowanych przez nich określonych działań językowych),
- *jakie ma to znaczenie* dla rozwoju ich kompetencji językowych (czyli dokonanie oceny wagi zachodzących procesów).

Adaptacji narzędzia dokonały z eksplicytnie wyrażoną świadomością, że w mowie dobór struktur o różnym stopniu złożoności dokonuje się nie tylko w oparciu o dostępny repertuar środków językowych, lecz także w relacji do dyskursu oraz do obowiązujących w danym kontekście norm społecznych.

W trzech kolejnych częściach przedstawione zostały wyniki badań przeprowadzonych wśród uczących się języków obcych. Wzięty w nich udział cztery grupy: uczniowie klas trzecich i szóstych (uczący się angielskiego jako pierwszego języka obcego), gimnazjaliści (poznający niemiecki jako drugi język obcy) oraz studenci magisterskich studiów filologicznych (przygotowujący się do napisania pracy dyplomowej w języku francuskim). Wszyscy uczący się wykonywali oparte na reformulacji zadania o wymaganiach poznawczych i językowych dostosowanych do ich wieku i możliwości. Analiza stopnia złożoności struktur w użytych przez nich przeformułowaniach miała charakter ilościowy

i jakościowy. Uwzględniała także, co bardzo ważne z punktu widzenia glotto-dydaktyki, czynniki kontekstowe, gdyż wiadomo, że przetwarzanie *inputu* jest nie tylko filtrowane przez rodzaj zadania, lecz także zależne od determinantów kontekstowych. Wypowiedzi pisemne badanych zestawiane były następnie z ich refleksjami *post rem* na temat samego zadania oraz jego realizacji.

W rozdziale drugim Autorki pokazały wykorzystanie reformulacji w nauce wczesnoszkolnym, zwracając uwagę na jej potencjał „językotwórczy”. Zebrane od uczniów uwagi po wykonaniu zadania dostarczyły Badaczkom bardzo ciekawego materiału dającego pośredni, lecz dość głęboki wgląd w proces opanowywania nowego kodu. Płynna produkcja w języku obcym przekracza niejednokrotnie możliwości poznawcze młodszych dzieci. Nie są one w stanie planować i monitorować swojej wypowiedzi, jednocześnie kontrolując poprawność wykorzystywanych struktur. Postulują się techniką reformulacji, co pokazały badania Auterek, pozwoliło im wyraźniej skupić się na treści wypowiedzi, gdyż miały wzory, z których mogły czerpać. W badaniach 12-latków z kolei Autorki wykorzystywały *story telling*, wychodząc z założenia, że narracje stanowią nieodłączną część świata dziecka, same umiejętności narracyjne podlegają zaś transferowi, a znany model dyskursu pozwala uczniom w większym stopniu skoncentrować się na treści wypowiedzi. Eksperyment pokazał też, że już w tym wieku są oni gotowi monitorować wykonanie zadania, wyjaśniać, w jaki sposób je wykonywali, i dlaczego podjęli taką, a nie inną decyzję językową. W całej rozciągłości podpisuję się tu pod sformułowanym w tym rozdziale postulatem Auterek, by działania oparte na reformulacji wprowadzić na stałe do praktyki dydaktycznej już na najniższym poziomie zaawansowania.

Rozdział trzeci opisuje badania przeprowadzone w grupie nieco starszych wiekiem uczących się, o większych umiejętnościach językowych, których zadaniem było pisemne odtworzenie historyjki po jej przeczytaniu. I tu zebrany materiał został dogłębnie przeanalizowany, a wypowiedzi pisemne badanych zestawione z ich refleksjami. Uczniowie na ogół dobrze poradzili sobie z opowiadaniem, choć w ich wypowiedziach, co zaznaczają Autorki, wyraźnie widać zdecydowanie większą dbałość o przedstawienie spójnego toku wydarzeń niż starania o atrakcyjność opowiadania. W moim przekonaniu wynika to z dość trudnego/zbyt trudnego materiału wyjściowego, jaki został wykorzystany w badaniach – tekst, który uczniom przyszło opowiedzieć, był dla nich ogólnie zrozumiały (osadzony w szkolnym kontekście) i ten właśnie poziom ogólności oddają tworzone przez nich narracje. Nie ulega wątpliwości, iż reformulacja jest tym sprawniejsza i wierniejsza, im bogatsze są zasoby językowe użytkownika, a choć nie stanowią one o wszystkim, bo wiele różnych umiejętności składa się na kompetencję narracyjną, są jak cegielki, które wymagają spoiwa. Braki w budulcu zawsze przekładają się na wadliwą konstrukcję

całości. Uproszczenie opisu, pozbawienie go napięcia i punktu kulminacyjnego wynika, w moim przekonaniu z braku środków językowych. Na znaczenie odpowiedniego doboru materiału językowego (*inputu*) Autorki zwracają uwagę w refleksjach *post rem*. W perspektywie uczenia się z wykorzystaniem *inputu* jako swoistego modelu językowego i dyskursywnego, piszą, że należy pamiętać, po pierwsze, o takim doborze tekstu, by uczeń mógł wykorzystać jego struktury do tworzenia nie tylko chronologii, lecz także napięcia; po drugie – o wyrazistym kontekście, gdyż pozwala on użytkownikom nie tylko czerpać z zasobów „zastanych”, lecz także je powiększać. Przeformułowanie, jak pokazały badania, pozwala bowiem nie tylko na używanie i operacjonalizację/automatyzację zasobów własnych uczniów, lecz także na ich rozszerzenie.

Rozdział czwarty poświęcony został przeformułowywaniu w rozwijaniu kompetencji dyskursywnej na poziomie akademickim. Reformulację pokazano w nim w funkcji narzędzia treningu strategicznego, którego celem było przygotowanie zaawansowanych uczących się do sporządzenia wypowiedzi pisemnej spełniającej wymogi stylu naukowego. Autorki chciały ustalić, co analiza przeformułowań studentów i wywiady z nimi mówią o procesach rozwijania kompetencji (meta)dyskursywnej w języku obcym w odniesieniu do dyskursu naukowego, a także, czy regularne, świadome przeformułowywanie artykułów umożliwiłoby sprawniejsze postępowanie się takim dyskursem. Cel wymagał więc opracowania protokołu badawczego, który z jednej strony ujawniłby progresję umiejętności, z drugiej – skuteczność prowadzonego treningu lub jej brak. Za cenną część tego rozdziału uznać należy analizę podłoża słabo opanowanych umiejętności operowania dyskursem akademickim przez adeptów studiów filologicznych. Sprawności intelektualno-dyskursywne konieczne do redakcji tekstów naukowych w ich przypadku muszą być budowane w zasadzie od podstaw, co wykazała pierwsza faza eksperymentu. Niewykonanie w niej zadania wynikało z braków językowych studentów, niedostatków wiedzy, ale też i z niezrozumienia celu zadania. W tej części projektu reformulacja zyskuje nowy, wyraźnie metadyskursywny wymiar, nieobecny w jej klasycznym rozumieniu (*ponowne sformułowanie*). Wymaga zdecydowanie głębszego przetwarzania *inputu*, gdyż jej celem nie ma być tylko streszczenie treści, lecz jej „krytyczne sprawozdanie” (tj. próba oceny wartości merytorycznej przekazu). Dzięki temu staje się ona narzędziem zarówno rozwoju językowego, budowania/rozwijania/zdobywania wiedzy specjalistycznej, jak i obserwacji wykorzystywanych w przekazach naukowych technik dyskursywnych oraz źródłem czerpania wzorców na potrzeby konstruowania tekstu własnego. Przeformułowywanie w omawianym kontekście jest zatem narzędziem podwójnym, a nawet potrójnym, tj. poznania kognitywnego, kształtowania umiejętności językowych *per se* oraz rozwijania umiejętności poznawczych (krytycznego,

uwaznego, wnikliwego myślenia i analizy). Jego potencjał jest więc bezdyskusyjny. Z przedstawionych w tym rozdziale analiz wyłania się dość smutny obraz rzeczywistości. Wydaje się bowiem, że studenci wcześniej czytali teksty w zasadzie jedynie po to, by rozwiązywać ćwiczenia. A przecież każdy tekst powstaje dla kogoś, jest pisany w określonym celu, z pewną intencją, jest też osadzony w konkretnym kontekście. Budujące jest natomiast to, że w ukierunkowanej lekturze połączonej z przetwarzaniem treści studenci zobaczyli wartość (tak wynika z ich wypowiedzi). To, czy będą podejmować wysiłki bez ciągłej kontroli i zachęty ze strony nauczycieli, czy osiągnięte efekty działań będą trwałe, jest niewiadomą. Wierzę jednak, że zachęcanie uczących się do krytycznego odbioru tekstów naukowych może sprawić, że staną się czytelnikami-obszernymi, którzy przedstawianym sądom przyglądają się z dystansem i nie traktują ich jako prawdy absolutnej, lecz widzą w nich interpretacje, osadzone w określonym paradygmacie badawczym.

Monografia K. Kapińskiej-Szaj, A. Lewandowskiej, A. Sopaty i B. Wojciechowskiej jest niezwykle cennym, kompleksowym źródłem wiedzy na temat reformulacji zarówno w jej praktycznym, jak i teoretycznym wymiarze. Przeprowadzone badania, pozyskany materiał i jego analiza, opatrzona wieloma refleksjami, dobitnie pokazują, iż zadania oparte na przeformułowywaniu są użytecznym narzędziem dydaktycznym, a sama reformulacja – niezwykle ciekawym zagadnieniem badawczym. Autorkom udało się też udowodnić we wszystkich opisanych przypadkach, iż jest to technika, która w sposób niemal doskonały łączy dwie strony medalu – *input* i *output*. Ten pierwszy, choć mniej wymagający poznawczo, jest niezbędny dla zaistnienia drugiego – bardziej złożonego, który, dzięki dostarczonym wzorcom, pozwala w większym stopniu uruchamiać tak ważny w procesie opanowywania języka/postugiwanie się językiem mechanizm „myślenia treścią” (jako opozycyjny w stosunku do „myślenia wyłącznie formami”). Ze względu na wagę, znaczenie i wartość omawianej pozycji uważam, że warto byłoby opublikować ją również w języku polskim, by mogła służyć nie tylko badaczom, lecz także nauczycielom różnych języków.

BIBLIOGRAFIA

Karpińska-Szaj K., Wojciechowska B., Lewandowska A., Sopata A. (2019), *Reformulation in Foreign Language Learning*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.

Received: 24.06.2021

Revised: 15.09.2021